

راهکارهای افزایش انگیزه‌ی معلمان برای آموزش اثربخش

سید محمد فاطمی،
فاطمه ابوالحسنی، آموزگاران منطقه‌ی
چرقویه‌ی علیا، استان اصفهان

هدف از این نوشتار بیان راهکارهایی برای بالابردن انگیزه‌های معلمان است تا از این طریق، بتوانند آموزش اثربخش و باکیفیتی ارائه دهند. این مقاله به روش توصیفی و با توجه به تجربه‌های معلمان و مطالعه‌ی کتاب‌های مرتبط با این موضوع نوشته شده است و در پی آن است تا به این نتیجه برسد که انگیزه محرک و جهت‌دهنده‌ی رفتار دانش‌آموز است و انگیزه‌ی معلمان باعث انگیزه‌ی دانش‌آموزان می‌شود.

یک معلم از طریق توجه به احساس خوب خود در آموزش، افزایش اطلاعات، انعطاف‌پذیری و همچنین با مدیریت صحیح کلاس و بهره‌گیری از فعالیت‌های گروهی و مشارکت‌دادن دانش‌آموزان از طریق تدریس فعال و توجه به تفاوت‌های فردی و اختلالات دانش‌آموزان می‌تواند انگیزه‌های شغلی خود را دوچندان کند. هرچند عوامل دیگری مانند نظام آموزشی، خانواده و جامعه نیز می‌توانند در ایجاد انگیزه برای معلمان در راستای پیشرفت‌های دانش‌آموز نقش مؤثری ایفا کنند

کلیدواژه‌ها: مدرسه، معلم، دانش‌آموزان، انگیزه

مقدمه

مدرسه محل رشد همه‌جانبه‌ی شخصیت دانش‌آموزان است. غیر از خانواده و نقش تربیتی او بر دانش‌آموز، معلمان نیز یکی از مهم‌ترین عناصر نظام آموزشی‌اند که می‌توانند افراد شایسته و صالح را تحویل جامعه دهند. برای تدریس اثربخش و رسیدن به کارایی آموزشی و موفقیت دانش‌آموزان لازم است معلم انگیزه‌های کافی برای آموزش را داشته باشد. چون معلم، به تعبیر سند تحول بنیادین، مربی است و کار او تربیت متربی است، گفتارش اثربخش و رفتارش الگوست. حال سؤال این است که روش‌های ایجاد انگیزه برای یک معلم چیست. این نوشتار به مجموعه‌ای از عوامل اشاره می‌کند که موجب ایجاد انگیزه برای معلمان می‌شوند.

تحلیل و بررسی

عاملی که باعث برانگیخته‌شدن نیروی درونی می‌شود «انگیزه» نام دارد. مقدار یادگیری نیز با درجه‌ی انگیزش ارتباط نزدیک دارد (برومند، ۱۳۸۰: ۸۰). داشتن انگیزه‌ی قوی موجب می‌شود فرد بهتر و سریع‌تر یاد بگیرد و دیرتر فراموش کند. از طرف دیگر معلمان کارگردانان اصلی آموزش و پرورش‌اند و بخش بزرگی از رشد و اعتلای فرهنگ کشور مدیون آن‌هاست. به‌طور کلی معلمی هنر تشخیص موقعیت‌ها و رفتارهایی است که بتوانند نظر دانش‌آموزان را جلب و آنان را برای ایجاد ارتباط و یادگیری مهیا کنند (دشتی، ۱۳۹۶). بسیاری از معلمان آموزش‌های لازم را ندیده‌اند و ممکن است فاقد انگیزه‌های کافی معلمی باشند (لطف‌آبادی، ۹۱)؛ اما معلمان خوب که از انگیزه‌های کافی برخوردارند، تصور منفی دانش‌آموز را در دستیابی به هدف از بین می‌برند. یکی از عوامل انگیزش معلمان مربوط به خودپنداره‌ی آنان است؛ اینکه چه تصویری از خود، توانایی‌ها، استعدادها و کارآمدی در شغل معلمی دارند. خودپنداره‌ی مثبت معلم منجر به موفقیت و شکست معلم می‌شود. مواردی که در ادامه می‌آیند راهکارهایی هستند که می‌توانیم آن‌ها را برای بالابردن انگیزه‌های خود در آموزش باکیفیت به کار بندیم:

۱. در آموزش احساس خوب داشته باشیم: معلم با انگیزه در هنگام آموزش احساس خوبی دارد و این احساس خوب را به فراگیرندگان نیز انتقال می‌دهد. اخلاق و رفتار مناسب هسته‌ی مرکزی مدیریت آموزشی است (میرکمالی، ۷۳). معلم با اخلاق و دارای احساس خوب یعنی معلمی که با اشتیاق و از روی محبت تدریس کند. معلمانی که با کودکان استثنایی کار می‌کنند این احساس را دارند. سرمنشأ این احساس در تربیت معلم برای آن‌ها به وجود آمده است. معلمان خوب این توانایی را دارند که شاگردان را به هیجان آورند و با بصیرت خاص خود به نیازهای آموزشی و تربیتی آنان پاسخ گویند (لطف‌آبادی، ۹۱).

۲. تدریس فعال را که منجر به فعالیت‌های گروهی و مشارکت دانش‌آموزان می‌شود، دنبال کنیم: اگر معلم نتواند علاقه را در فراگیرندگان ایجاد

کنند، یادگیری تحقق پیدا نمی‌کند (دوج، ۷۸). مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های یادگیری یکی از عوامل مهمی است که علاقه و انگیزه‌ی معلم را افزایش می‌دهد. دانش‌معلمی وقتی با ایمان و حکمت در روح معلم همراه شده باشد، بیشترین تأثیر را دارد. به همین دلیل تدریس را باید به‌عنوان ایمان معلم به رشد و کمال فراگیرندگان و حکمت و علم هم در نظر گرفت (لطف‌آبادی، ۹۱).

۳. آموزش را کیفی کنیم و کیفیت آن را بهبود بخشیم: معلم با انگیزه به‌جای استفاده از شیوه‌های سنتی از یادگیری‌های تلفیقی مانند تحقیق و حل مسئله استفاده می‌کند تا دانش‌آموزان در شرایط نزدیک‌تری با واقعیت‌های ملموس و واقعی زندگی قرار گیرند. معلم معمولی می‌گوید، معلم خوب توضیح می‌دهد، معلم عالی نشان می‌دهد و بهترین معلم الهام می‌بخشد (دوج، ۸۷).

۴. انعطاف‌پذیر باشیم: در جریان تدریس با ترکیب پیچیده‌ای از انگیزه‌ها، ارزش‌ها، انعطاف‌پذیری، بدیهه‌سازی، ابتکار، خودانگیزگی، شوخ‌طبعی، شیوه‌ی رفتار و منش مواجه هستیم (لطف‌آبادی، ۹۱). معلم با انگیزه باید در کار با بچه‌ها انعطاف‌پذیر باشد. روش‌های متعددی را برگزیند و در آموزش به یک رویه‌ی معین، مشخص و تکراری بسنده نکند؛ چون معلم تا خود منعطف نشود، این انعطاف را در بچه‌ها مشاهده نمی‌کند.

۵. در کلاس مدیریت صحیح داشته باشیم: یکی از درگیری‌های فکری معلم اداره‌ی درست کلاس است. برای اداره‌ی بهتر کلاس باید خونسرد بود و مسئولیت را به خود دانش‌آموزان واگذار کرد. تسلط معلم تعیین‌کننده است. هر کلاس همانند اثر انگشت ویژگی خاص خود را دارد و بی‌همتا است. چون معلم با انگیزه کلاس را مهیج و شاداب می‌کند. یکی از بخش‌های مدیریت کلاس، مدیریت زمان است. استفاده‌ی صحیح از وقت به آگاهی از برنامه‌ی درسی، اصول و روش‌های یاددهی‌یادگیری و مهارت اداره کردن کلاس نیاز دارد (صوفی، ۹۵).

۶. در روش‌های تدریس تنوع ایجاد کنیم: معلم با انگیزه روش‌های تدریس

خلاق و نو دارد. آموزش با چند رسانه‌های، استفاده از محیط واقعی و عملی، بهره‌گیری از قصه، بازی، فناوری و اینترنت و همچنین به‌کار بستن روش‌های مشارکتی و پروژه‌ای کارساز و اثربخش‌اند. حل مسئله مهم‌ترین مهارتی است که معلم به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد. او باید ناظر بر راه‌حل‌ها باشد نه ارائه‌کننده‌ی راه‌حل‌ها.

۷. فشار روانی (استرس) خود را مهار کنیم: فشار روانی زیاد از حد روند آموزش را مختل می‌کند. بهتر است معلمان روش‌های مقابله با فشار روانی را آموزش ببینند تا بتوانند با انگیزه بمانند. همیشه در مدرسه‌ها افرادی هستند که به آینده و آموزش بدبین‌اند. شرایط کاری بد، نظیر فقدان مواد و منابع کافی و مناسب، شرایط بد ساختمان مدرسه، حمایت ناکافی از سوی کارکنان اداری و دفتری، نداشتن وقت برای آماده‌سازی و نداشتن فرصت برای رشد فعالیت‌های حرفه‌ای، منابع بالقوه‌ای برای ایجاد فشار روانی‌اند (وحدتی، ۸۷).

۸. به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان احترام بگذاریم: دانش‌آموزان به توجه نیاز دارند. معلم باید توجه دانش‌آموزان را در شروع تدریس جلب کند. تمام مطالب را یک‌جا و یک‌دفعه آموزش ندهد و از مطالب ساده‌تر شروع کند. حسین لطف‌آبادی در کتاب *روان‌شناسی تربیتی* می‌گوید: تحقیقات نشان می‌دهد که محیط مناسب در کلاس درس زمینه‌ای فراهم می‌کند که شاگردان همیشه درگیر مسائل تدریس و تربیت باشند و به‌ندرت ممکن است برخی از شاگردان رفتارهای نامناسب و مانع یادگیری از خود بروز دهند.

۹. به اختلالات یادگیری دانش‌آموزان توجه کنیم: وجود دانش‌آموز ضعیف در کلاس فکر معلم را درگیر می‌کند، انرژی او را می‌گیرد و وقت کلاس را هدر می‌دهد؛ بنابراین معلم باید مشکلات یادگیری فراگیرندگان را پیگیری کند.

۱۰. تجربه‌های موفق خود را ثبت کنیم: ثبت تجربه‌های موفق باعث علاقه‌مندی بیشتر معلم به آموزش با کیفیت‌تر می‌شود.

و برای همکاران و نومعلمان هم مفید است.

۱۱. اطلاعات خود را برای دادن جواب به پرسش‌های دانش‌آموزان افزایش دهید: یکی از راه‌هایی که باعث ایجاد شوق و انگیزه‌ی معلم می‌شود داشتن اطلاعات کافی در تدریس است. معلم مطالب را آموزش می‌دهد و در ادامه برای تکمیل درس و پاسخ به پرسش‌های فراگیران اطلاعاتی را ارائه می‌دهد، این روند باعث ایجاد انگیزه برای معلم و احساس خوشایند برای فراگیرندگان می‌شود.

۱۲. ارتباط مستمر و تعاملی با اولیا داشته باشیم: ارتباط مستمر خانه و مدرسه، نظارت و حمایت صحیح اولیا از معلم از راه‌هایی است که انگیزه‌های معلمی را بالا می‌برد. بالابودن انگیزه‌های معلم دانش‌آموزان فاقد انگیزه‌های کافی برای پیشرفت را به مدرسه دلگرم می‌کند و بهتر می‌تواند مشکلات آن‌ها را رسیدگی و مدیریت کند.

نتیجه‌گیری

عوامل گوناگونی در بالارفتن انگیزه‌های معلمان برای آموزش دخالت دارند. داشتن انگیزه‌ی قوی عامل مهمی برای یادگیری بهتر و سریع‌تر فرد است. مدیریت خلاق مدرسه‌ها نیز باعث می‌شود هم معلمان به تدریس اثربخش برانگیخته شوند و هم دانش‌آموزان مشتاق یادگیری باشند. مدرسه‌ای که کانون نشاط و سرزندگی و تحرک است و برنامه‌های شادی را در نظر دارد روحیه و انگیزه‌ی معلمان و دانش‌آموزانش را بالا می‌برد. معلمان برای بالارفتن انگیزه‌های خود باید به این نکات توجه کنند: هنگام آموزش احساس خوب داشته باشند، ضمن بروز کردن اطلاعات خود، آن را افزایش دهند، با بهره‌گیری از مشارکت دانش‌آموزان و تدریس فعال آموزش را کیفی کنند، با انعطاف‌پذیری و مدیریت صحیح کلاس، فشار روانی خود را مهار کنند، به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان احترام بگذارند و اختلالات آن‌ها را پیگیری کنند. نکات مذکور بی‌تردید در بالابردن انگیزه‌ی معلمان مؤثرند، اما باید در آموزش و انتخاب مدیران و معلمان لایق و توانمند نیز دقت شود. همچنین کلاس‌های درس تجهیز، آموزش جذاب‌تر و از ظرفیت‌ها، ارتباطات و حمایت‌های اولیا استفاده‌ی بهتر و بهینه‌ای شود.

۱. برومند، سیدمهدی، (۱۳۸۵). شیوه‌های تعلیم در قرآن و سنت. قم: انتشارات کتاب مبین.
۲. دوج، سمور، (۱۳۸۷). استراتژی تدریس: تدریس اثربخش، تهران: نشر نگاه.
۳. راگو، کریس، (۱۳۸۷). مهارت‌های تدریس در معلمان، ترجمه‌ی منصوره وحدتی احمدزاده، تهران: انتشارات رشد.
۴. شمیانی، حسین، (۱۳۷۷). مهارت‌های آموزشی و پژوهشی، تهران: سمت.
۵. صوفی، امان‌الله، (۱۳۹۰). روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس، تهران: سمت.
۶. لطف‌آبادی، حسین، (۱۳۹۱). روان‌شناسی تربیتی، تهران: سمت.

آموزشی
ابتدایی

اسفندماه
دوره‌ی بیست و ششم
شماره‌ی ۶ | ۱۴۰۱

۴۱